

פרשת לך-לך התשי"פ

adk1010@gmail.com

הרב ארי דוד קאהן

1. בראשית פרק יב, א-ט

(א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל־אַבְרָם לֵדְלֹךְ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ: (ב) וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל וְאַבְרָכְךָ וְאֶגְדְּלָה שְׁמִי וְהָיָה בְרָכָה: (ג) וְאַבְרָכָה מִבְּרַכְיָךָ וּמִקְלָלְךָ אֶאֱרָ וְנִבְרָכוּ בְּךָ כָּל מְשֻׁפָּחֵת הָאֲדָמָה: (ד) וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דָּבַר אֵלָיו ה' וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט וְאַבְרָם בְּרַחֲמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן: (ה) וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי אֲשֶׁתוֹ וְאֶת־לוֹט בְּרֵאֲחִיו וְאֶת־כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן: (ו) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שְׁכֵם עַד אֶלֹּן מוֹרָה וְהַכְּנַעֲנִי אִזּוּ בְּאֶרֶץ: (ז) וַיִּרְאֵהוּ אֱלֹהֵי אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזָרְעֶךָ אֲתָנּוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיָּבֹאוּ שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו: (ח) וַיַּעֲתִק מִשָּׁם הַהֶרֶה מִקְדָּם לְבֵית־אֵל וַיֵּט אֶהְלֶה בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעֵי מִקְדָּם וַיִּבְרָשֶׁם מִזְבֵּחַ לַה' וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה': (ט) וַיִּסַּע אַבְרָם הַלֹּדֶז וַנְּסוּעַ הַנְּגַבָּה: פ

2. בראשית פרק יא, כד-לב

(כד) וַיְהִי נְחֹר תִּשְׁעֵי וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־תְּרַח: (כה) וַיְהִי נְחֹר אַחֲרַי הוֹלִידוּ אֶת־תְּרַח תִּשְׁעֵי עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ס (כו) וַיְחִי־תְרַח שְׁבַע־עִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־אַבְרָם אֶת־נְחֹר וְאֶת־הָרָן: (כז) וְאַלְהָה תּוֹלַדְתָּ תְּרַח הוֹלִיד אֶת־אַבְרָם אֶת־נְחֹר וְאֶת־הָרָן הוֹלִיד אֶת־לוֹט: (כח) וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תְּרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ בְּאִוּר כְּשָׂדִים: (כט) וַיִּקַּח אַבְרָם וְנְחֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אֲשֶׁת־אַבְרָם שָׂרִי וְשֵׁם אֲשֶׁת־נְחֹר מְלֶכָה בַת־הָרָן אִבִּי מְלֶכָה וְאָבִי יִסְכָּה: (ל) וַתְּהִי שָׂרִי עֹקְרָה אֵין לָהּ וָלֵד: (לא) וַיִּקַּח תְּרַח אֶת־אַבְרָם בְּנֹו וְאֶת־לוֹט בְּרֵבְנֹו וְאֶת שָׂרִי כְּלָתוֹ אֲשֶׁת אַבְרָם בְּנֹו וַיֵּצְאוּ אִתָּם מֵאִוּר כְּשָׂדִים לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ עַד־חָרָן וַיִּשְׁבּוּ שָׁם: (לב) וַיְהִי וַיְמִית־תְּרַח חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיָּמָת תְּרַח בְּחָרָן: ס

3. אבן עזרא בראשית פרק יב פסוק ה

(ה) וטעם ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו - שלא עשו מעשה תרח ככתוב למעלה (ברא' יא, לא), שיצא ממקומו ובדעתו ללכת ארצה כנען, והנה התעכב בארץ. ושם מת. והנה אלה יצאו מחרן ולא התעכבו במקום לרעות צאנם כמנהג מי שיש לו מקנה:

4. תורת משה בראשית פרק יב פסוק ד

והוספתי על דברי אלה שכי' מורי הפלא"ה זצ"ל על לוט שהלך עם אברהם רק לפי שהי אברהם בן ע"ה שנים ואין לו יורש וצופה על ירושה גדולה, וזה הוא הסמיכות וילך אתו לוט ואברהם בן חמש ושבועים שנה וגו'.

5. אור החיים בראשית פרק יב פסוק ד

(ד) וילך אברהם וגו'. כל הכתוב מיותר שהרי אומר בסמוך בסדר הודעת ההליכה (פסוק ה') ויקח אברהם וגו' ויצאו ללכת וגו':

אכן כוונת הכתוב הוא להודיע חיבתו של אברהם שלא נתעכב אפילו שעה אחת אלא בגמר דברי ה' לך לך תכף וילך אברהם ולא נתעכב לשום סיבה ועזב את אביו ומולדתו. ושעור תיבת כ"ף כאשר הודעת הזמן שהיה סמוך לדבר ה' אליו. והודיע הכתוב כי לוט לצד דביקותו באברהם הלך אתו פירוש לא לצד קיום מאמר ה' אלא ראהו הולך והלך עמו. וכוונתו בהודעה זו כי הגם שנתחכם אברהם לחפז ללכת לבל יתחברו עמו ממולדתו ומבית אביו אף על פי כן לא הועיל בערך פרט זה והלך אתו לוט:

6. רד"ק בראשית פרק יב

(ד) וילך אברהם - ובא לו עד חרן והניח שם אביו ובא לו לארץ כנען: כאשר דבר אליו ה' - שלא שאל ולא נסה אלא האמין בו שיקיים לו מה שאמר לו: בצאתו מחרן - והניח אביו שם אולי נתעכב שם ימים לפתותו אולי ילך עמו ולא רצה, והניחו ויצא, והיה בן ע"ה שנים בצאתו מחרן:

(ה) ואת לוט בן אחיו - כי היה נשמע אליו והניח זקנו והלך לו עם אברהם:

אשר רכשו - הוא ולוט, והרכוש כולל כסף ושאר המטלטלים :

7. כלי יקר בראשית פרק יב פסוק ה

ומה שנאמר וילך אברם כאשר דיבר אליו ה' וילך אתו לוט, היינו לוט מעצמו הלך אחריו אבל אברם לא קירבו ואדרבא הרחיקו ויקח את שרי וגו'. דבר אחר תרח היה מקרב ביותר קרוביו על כן לקח תחילה את אברם בנו ואחר כך לקח את לוט בן בנו כי בני בנים כבנים ואחר כך לקח כלתו שרי, אבל אברם לקח תחילה את שרי אשתו כי אשתו כגופו ואחר כך לקח לוט שאינו כגופו :

8. חזקוני בראשית פרק יב

(ד) וילך אתו לוט לפי שהרן אביו מת באור כשדים בגלל אברהם אחיו כמו שאמרו רבותינו היה לו לוט כבן בית. ואברם בן חמש ושבעים שנה מנה הכתוב שנותיו ללמד שעדיין אביו קיים. בצאתו מחרן פעם שניה כדאיתא בסדר עולם חזר לחרן ועשה שם חמש שנים כדכתיב ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן.

(ה) ואת לוט בן אחיו לוט אחיה של שרה היה כדכתיב ואת לוט בן הרן, וכתוב בהרן אבי מלכה ואבי יסכה ואמרו רבותינו יסכה זו שרה.

9. סדר עולם רבה (ליינר) פרק א

אברהם אבינו היה בשעה שנדבר עמו בין הבתרים בן ע' שנה, שנאמר ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה וגו' (שמות יב מא), לאחר שנדבר עמו ירד לחרן ועשה שם חמש שנים, שנאמר ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן (בראשית יב ד), נמצא מן הפלגה ועד שיצא אברהם אבינו מחרן כ"ז שנים הן, הן שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעמר ושלוש עשרה שנה מרדו, ובארבע עשרה שנה בא כדרלעמר (שם / בראשית / י"ד) אותה השנה שיצא בה אבינו אברהם מחרן היא היתה שנת הרעב, וירד למצרים ועשה שם שלשה חדשים, ועלה ובא וישב באלני ממרא אשר בחברון, והיא השנה שכבש בה את המלכים, ועשה שם עשר שנים עד שלא נשא את הגר, שנאמר ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתה מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען וגו' (שם / בראשית / טז ג), וכתוב ואברם בן שמנים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל (שם / בראשית / טז טז),

10. דעת זקנים מבעלי התוספות בראשית פרק יב פסוק ד

(ד) ואברם בן חמש שנים וגו'. וקשה שהרי ברית בין הבתרים היה לאחר יציאתו מחרן ובפי בא אל פרעה קרא דויהי מקץ שלשים שנה וגו' שיש שלשים שנה מברית בין הבתרים עד שנולד יצחק ואברהם היה בן מאת שנה כשנולד יצחק וא"כ לא היה אברהם בין הבתרים כי אם בן שבעים. וצ"ל ששתי יציאות היו בפעם ראשונה כשהיה בן שבעים וילך אתו לוט ובאותה שעה נשבה לוט ואברהם כבש המלכים ומיד היתה ברית בין הבתרים כי כן נמי פירש"י גבי אחר הדברים האלה כל מקום שנא' אחר סמוך והיינו מיד שכבש המלכים ונמצא שלא היה כי אם בן שבעים באותו שנה ואחר ברית בין הבתרים חזר לחרן ושהה שם חמש שנים ויצא ועל אותה יציאה קא מהדר קרא ואברהם בן חמש שנים וגו' וכן מצאתי בסדר עולם בפ"י וזה לשונו אבינו אברהם היה בהפלגה בן מ"ח שנה וכשדבר הקדוש ברוך הוא עמו בין הבתרים היה בן שבעים שנה שנאמר ויהי מקץ וגו' חזר ובא לו לחרן ועשה שם חמש שנים שנאמר ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן נמצא מהפלגה ועד שיצא אברהם מחרן כ"ז שנה עכ"ל. ואיציאה שניה קאי :

11. רא"ש מסכת יבמות פרק ו

ומה שלא עלתה לאברהם ישיבת חוצה לארץ לפי שצוה לו המקום לך לך מארצך אל הארץ אשר אראך^(ט) ונתעצל ולא הלך^(י) ואף אחר שבא לארץ ישראל חזר למקומו שהרי בברית בין הבתרים היה אברהם בן שבעים שנה כי גלות מצרים שנאמר בו כי גר יהיה זרעך התחילו משנולד יצחק ומה שנאמר ויהי מקץ ארבע מאות ושלשים שנה אותם שלשים שנה היו מברית בין הבתרים עד לידת יצחק נמצא שהיה אברהם בבין הבתרים בן שבעים שנה ובאותה שנה (נ"א שעה) בא"י היה כי נאמר לו ולזרעך נתתי את הארץ הזאת וכתוב ואברם בן שבעים שנה [וחמש שנים] בצאתו מחרן אלא ודאי משבא לארץ חזר לחרן ועל זה נענש.

12. קרבן נתנאל מסכת יבמות פרק ו סימן יב ד"ה ט

[ט] ונתעצל ולא הלך. למד רבינו זה מדמצינו שהיה בין הבתרים בן ע' שנים וברית הזו היה בא"י ובצאתו מחרן היה בן ע"ה שנים נמצא שהלך פעם אחת טרם נסיעתו מחרן בן ע"ה שנים ובמקרא אין בידנו אלא הליכה א' בן ע"ה שנים כדכתיב וילך אברם כאשר דיבר אליו ה' וילך

אתו לוט. ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן ועוד בתחלה אמר הכתוב וילך אתו לוט ואח"כ אמר ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו גוי' הלא כבר הלך לוט עם אברם ומה זו קיחה. אלא ש"מ הא דכתיב וילך אברם וילך אתו לוט היא ההליכה ראשונה לא"י ולא הלך עמו כי אם לוט לבדו לתור להם מקום מנוחה ולראות את עין הארץ ובן ע"ה שנים היתה הליכה שניה. וזהו ההתעצלות של אברהם אבינו שלא הלך בתחלה עם שרה אשתו וכל רכושו ונפשות ביתו. וכן מצאתי בדרשות של ראב"ח פ' לך לך שמפרש הכתובים עד"ז ע"ש ובשו"ת שם כתב ז"ל לא ידעתי מני"ל שהתעצל וקרא כתיב וילך אברם כאשר דבר אליו ע"כ. הרי עיניך רואות שאנו יודעים מני"ל:

13. העמק דבר בראשית פרק יב פסוק ד

כאשר דבר אליו ה'. א"א לפרש כמו שדבר, שהרי במקרא הסמוך פורש הכתוב יותר, ותו למאי כתיב וילך אתו לוט, הא מפורש בסמוך ואת לוט בן אחיו, [והרא"ש פ' הבע"י סי' י"ב פ"י שהיו שני הליכות, הראשונה ה' כשהיה בן שבעים ואז נאמר לאברהם פרשת ברית בין הבתרים, וחזר ויצא שנית בן ע"ה שנה, וע"י בקרבן נתנאל שם, וכ"ז פלא, וע"י מש"כ להלן ט"ו ז' בפ' ברית בין הבתרים],

14. העמק דבר בראשית פרק טו פסוק ז

ויאמר אליו. רש"י בפ' בא כ' דברית בין הבתרים נאמר שלשים שנה קודם שנולד יצחק, מדכתיב בס' שמות י"ב מ' ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה, והכי הוא בסדר עולם, וכ"כ התוס' ברכות ד"ז ב' בפשיטות דאברהם אבינו היה בן שבעים שנה בשעה שנדבר עמו פרשה זו של בין הבתרים, והביאו עוד ראייה לזה בשם הרשב"ם שהרי כתיב וספור הכוכבים, אלמא שהיה בלילה, ובפ' בה"ב כתיב ויהי השמש לבא, אבל כבר כתב הרמב"ן שאין כן דרך הפשט. ובאמת אפילו נימא דעיקור פרשיות כתוב כאן ופרשת בין הבתרים נאמר לפני פרשה לך לך, מכ"מ לא היה ראוי לכתוב ויאמר אליו כמו שהוא מדבר עמו, אלא ויאמר ה' אל אברם, ולשון אליו מורה דמיירי בדיבור הקודם, ותו קשה אם כבר נכרת ברית על הזרע ועל הארץ מה הוסיף הקדוש ברוך הוא אח"כ להבטיח, ומה היה ירא אברהם שמא יגרום החטא, הרי ברית אינו חוזר לעולם, ובאמת אפילו אי נימא הכי לא מתיישב הכתוב ומושב בני ישראל וגו' כמשמעו. והוכחת הרשב"ם מהא דכתיב וספור הכוכבים, מסולק לפי פרש"י כאן דהבטה הוא מלמעלה למטה, וא"כ הגביהו הקדוש ברוך הוא למעלה מן הכוכבים בעצם היום והי' יכול לראות הכוכבים. אבל ודאי נאמר פרשה זו אחר שהגיע להא שהאמין בה' וחשב לצדקה, והא דכתיב ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה, היינו שאז עלה ברצון לפניו יתברך ונגזר בדעתו, אבל לא היה שום דבור לאברם בזה. ובספר שמות שם הוספנו דמאז נעשה הכנה ממערכת השמים להגדיל כח מצרים באופן שיהא מקום מוכשר למושב בני ישראל אח"כ, ומש"ה נקרא מאז מושב בני ישראל כי הוכן המושב בשביל בני ישראל, היינו השגחה פרטית בשביל ישיבת בני ישראל, וכיב"ז כתבו התוס' במס' ר"ה [כ"ז א'] בפ"י מאמרם ז"ל בתשרי נברא העולם, שאז עלה במחשבה לבראת העולם אף על גב שלא נברא עד ניסן. [ונראה שגם בסדר עולם אין הכונה שהי' הדבור לאברהם כשהי' בן שבעים, אלא שהי' אז הערה מן השמים וקול דודו ית' דופק על ליבו לצאת מאור כשדים לחון ומשם לארץ ישראל, והערה זו מפורש בס' ישעיה מ"א מי העיר ממזרח וגו']. וכך הי' כאן שעלה ברצון ה' כשהי' אברם בן שבעים, וכשהי' בן חמש ושבעים הי' המאמר הראשון לזרעך נתתי את הארץ הזאת, ואחר מלחמת המלכים בשעה שעלה בדעת אברהם אבינו שהוא צדקה בלי טעם, בא המאמר בשלימות להודיע שאינו צדקה אלא הכרח עפ"י טבע הבריאה. ואמר אני ה'. אני הוא שהוצאתיך מאור כשדים, שהעירותי את לבבך לצאת משם, כדי להגיע לארץ הזאת, לרשתה. ועפ"י הלשון הי' להקב"ה לומר את הארץ הזאת לירושה, כמו דכתיב כי לבני לוט נתתי את ער ירושה, או למורשה כמו דכתיב ונתתי לכם מורשה, אבל לרשתה משמעו שתעשו פעולה להגיע לזה שתהי' לכם ירושה, מה שאי אפשר לאחר, כמו ירושה א"א אלא להיורש בטבע, וע"ז החידוש שהודיע לו הקדוש ברוך הוא נתעורר אברם לשאול, וע"ע להלן י"ז ח' בדיוק תיבה זו לרשתה:

15. ספר שפת אמת - בראשית - פרשת לך - שנת תרל"ב

רמב"ן הקשה שנאמר לך לך בלי שנזכר מקודם חיבתו. ובזוה"ק נראה כי זה עצמו השבח ששמע זה המאמר לך לך שנאמר מהשי"ת לכל האנשים תמיד כמ"ש וי לאינון דשינתא

בחוריהון ואאע"ה שמע וקיבל. וממילא נקרא רק הדיבור אליו כי הלא לא נמצא מיוחד לשמוע. רק הוא אבל בודאי זה השבח בעצמו שהי' מוכן לקבל המאמר:

16. רמב"ן בראשית פרק יב

מארצך וממולדתך - כתב רש"י והלא כבר יצא משם עם אביו ובא עד חרן, אלא כך אמר לו הקדוש ברוך הוא, התרחק עוד מבית אביך. ורבי אברהם פירש וכבר אמר השם אל אברם לך מארצך, כי הדבור הזה היה בעודנו באור כשדים, ושם צוהו לעזוב ארצו ומולדתו ובית אביו אשר שם. ואיננו נכון, כי אם היה כן היה אברם עיקר הנסיעה מבית אביו במצות האלהים, ותרח אביו ברצון נפשו הלך עמו, והכתוב אמר (לעיל יא לא) ויקח תרח את אברם בנו, יורה כי אברם אחרי אביו ובעצתו יצא מאור כשדים ללכת ארצה כנען, ועוד כי הכתוב שאמר (יהושע כד ג) ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולך אותו בכל ארץ כנען, היה ראוי שיאמר "ואקח את אביכם את אברהם מאור כשדים ואולך אותו בכל ארץ כנען", כי משם לוקח ושם נצטוה בזה:

ועוד יקשה עליהם, כי אברהם בצוותו את אליעזר לקחת אשה לבנו אמר לו כי אל ארצי ואל מולדתי תלך (להלן כד ד), והוא הלך אל ארם נהרים אל עיר נחור (שם כד י), אם כן היא ארצו ומולדתו, ושם נאמר (בפסוק לח) אם לא אל בית אבי תלך ואל משפחתי, כי שם בית אביו ומשפחתו שהיא מולדתו, לא כאשר השתבש רבי אברהם לומר אל ארצי חרן, ומולדתי אור כשדים. והנה הוא האומר כאן כי באור כשדים נאמר לו לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, והנה לו ארצות רבות:

אבל העיקר כבר ידעת אותו ממה שכתבנו בסדר שלפני זה (יא כח), **כי חרן היא ארצו, ושם מולדתו, והיא ארץ אבותיו מעולם, ושם נצטוה לעזוב אותם.** וכך אמרו בבראשית רבה (לט ח) לך לך, אחת מארם נהרים ואחת מארם נחור:

וטעם להזכיר "ארצך ומולדתך ובית אביך", כי יקשה על האדם לעזוב ארצו אשר הוא יושב בה ושם אוהביו ורעיו וכל שכן כשהוא ארץ מולדתו ששם נולד, וכל שכן כשיש שם כל בית אביו, ולכך הוצרך לומר לו שיעזוב הכל לאהבתו של הקדוש ברוך הוא:

אל הארץ אשר אראך - היה נודד והולך מגוי אל גוי ומממלכה אל עם אחר, עד שבא אל ארץ כנען ואמר לו לזרעך אתן את הארץ הזאת, אז נתקיים "אל הארץ אשר אראך", ואז נתעכב וישב בה. **ומה שאמר ויצאו ללכת ארצה כנען, לא להתישב בה, כי עדיין לא ידע כי על הארץ ההיא נצטוה, אלא שאחז צדיק דרכו דרך ארץ כנען, כי כן היה בדעתו ובדעת אביו גם מתחלה בצאתם מאור כשדים.** ומפני זה אמר ויהי כאשר התעו אותי אלהים מבית אבי (להלן כ יג), כי היה תועה כשה אובד: ויתכן לומר כי אברהם מבראשונה ידע כי ארץ כנען היא נחלת ה' ובה יתן ה' חלקו, והאמין כי "אל הארץ אשר אראך" ירמוז לו על ארץ כנען, או על כולה, או על אחת מכל הארצות האל, ושם פניו אל כלל ארץ כנען, כי שם הארץ אשר יראנו באמת: